

SDSL-SCREEN

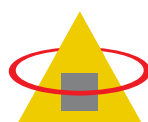
Kartleggingsverktøy for identifisering av kombinerte, alvorlige syns- og hørselsvansker blant eldre.

Else Marie Svingen^{1 2} & Kolbein Lyng¹,

¹ NOVA – Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring, Oslo

² Skådalen kompetansesenter, Regionsenter for døvblinde, Oslo
Norway
2003

**Skådalen
kompetansesenter**

Statlig spesialpedagogisk støttesystem

Innledning

Det er godt dokumentert at forekomst av syns- og hørselsvansker øker med alderen (Kline & Scialfa, 1996). Logisk sett tilsier dette at også forekomsten av alvorlig, kombinerte sansetap øker med stigende alder.

Det er anslått at så mange som 1% av befolkningen over 67 år i Norge vil ha alvorlig, kombinerte sansetap i grad og omfang som kvalifiserer til rettigheter som døvblind (Lyng & Svingen, 2001; Lyng 2001). De fleste av disse vil befinne seg i aldersgruppen over 80 år.

Ettersom aldersrelaterte syns- og hørselsvansker er av progredierende karakter, er det viktig å oppdage tilstanden tidlig for å kunne sette inn tiltak som kan motvirke alvorlige praktiske og psykososiale konsekvenser for personen.

Tiltak som tar sikte på å optimalisere funksjoner ved å utnytte syns- og hørselsrester betinger også at syns- og hørselsvanskene utredes på en tilfredsstillende måte.

Alvorlig, kombinerte sansetap kan identifiseres ved det kartleggingsinstrumentet som er beskrevet her. Instrumentet er laget for å kunne brukes av personalet som arbeider i pleie- og omsorgstjenestene.

Sjekklisten (del A) og de påfølgende spørsmålene (del B) danner basis for henvisning til aktuelle utredninger og undersøkelser i samråd med den enkelte. Den kan også danne grunnlaget for videre henvisning til rehabilitering, blant annet kompetansenettverket for døvblinde.

Sjekklisten brukt i kombinasjon med de påfølgende spørsmålene har en sensitivitet på 100% og en spesifisitet på 77% når det gjelder å finne alvorlig, kombinerte sansetap. Den positive prediksjons verdien av kartleggingsinstrumentet er 84% (Lyng Svingen, 2003).

Metode

Kartleggingsmaterialet består av to deler. Del A, sjekklisten, inneholder syv spørsmål for hver sansemodalitet. Del B inneholder to spørsmål om personens egne vurderinger av sansetapene.

Sjekklisten er utviklet for bruk blant pleie- og omsorgspersonale som kjenner brukerne godt fra det daglige liv. Spørsmålene i sjekklisten refererer til typiske atferdsmessige kjennetegn for alvorlig synshemming og alvorlig hørselshemming, samt ett spørsmål om besittelse av tekniske hjelpemidler for syn eller hørsel.

Del B skal brukes hvis personen som undersøkes oppnår minimum ett kryss for både syn og hørsel. Resultatene av del A og B gir grunnlag for videre henvisning.

Skåring

Del A. Antall avkryssninger beregnes for hver sansemodalitet. På denne måten oppnås en sumskåre for synshemming og en sumskåre for hørselshemming. For personer som har kryss for både syns- og hørselshemming summeres kryssene for begge modaliteter. Dette gir tre kategorier funksjonsvansker; unimodal synshemming, unimodal hørselshemming og kombinert syns- og hørselshemming.

Antall kryss kan sees som en indikasjon på hvor omfattende funksjonshemmingen er.

Del B.

Personens vurdering av egen syns- og hørselsfunksjon sammen med del A, danner grunnlaget for klassifikasjon og videre henvisning til medisinsk utredning og rehabilitering. Personer som vurderer synet sitt som “*dårlig*” eller “*svært dårlig*” og hørselen sin som “*ikke så god*”, “*dårlig*” eller “*svært dårlig*” bør henvises for videre utredning.

Referanser:

Kline, D. W. and Scialfa, C.T. (1996) Visual and Auditory Aging. Handbook of the Psychology of Aging, Fourth Edition. Academic press 1996.

Lyng, K. (2001) Deafblindness of the future: Acquired and age related. *Deaf-blind International Review*, 27(2):4-8.

Lyng, K. & Svingen, E.M. (2001) Kartlegging av alvorlig kombinert sansetap hos eldre: Evalering av en sjekklisterbasert screeningmetodikk. NOVA Rapport, 09/01.

Lyng, K. & Svingen, E.M. (2003). Identifying severe dual sensory loss in old age with the SDSL-screen. Paper presented at Fifth European Congress of Gerontology, Barcelona, Spain.

Del A

Instruks for bruk

Pleie- og omsorgstjenestene.

Pleie- og omsorgstjenestens brukeroversikt danner grunnlag for kartleggingen.

Sjekklisten skal fylles ut av en person i personalgruppen som har ansvaret for regelmessig kontakt med bruker gjennom tjenestetilbudet (f. eks. primærkontakt).

Gå gjennom brukeroversikten og fyll ut en sjekkliste for hver person du har ansvaret for.

For hver sansemodalitet; kryss av for de funksjonelle beskrivelsene som stemmer overens med observerte syns- og hørselsvansker hos personen. Kryss også av hvis personen har tekniske hjelpemidler for syn eller hørsel (selv om hjelpemidlene ikke benyttes).

Fyll ut feltet for informasjon om alder, kjønn og dato for registrering. Sjekklisten signeres av den personen som har stått for utfyllingen.

I alders- og sykehjem.

Institusjonens oversikt over beboerne danner grunnlaget for kartleggingen.

Sjekklisten skal fylles ut av en person i personalgruppen som har ansvaret for regelmessig kontakt med beboeren (f. eks. primærkontakt).

Gå gjennom oversikten over beboerne og fyll ut en sjekkliste for hver person du er primærkontakt for.

For hver sansemodalitet; kryss av for de funksjonelle beskrivelsene som stemmer overens med observerte syns- og hørselsvansker hos personen. Kryss også av hvis personen har tekniske hjelpemidler for syn eller hørsel (selv om hjelpemidlene ikke benyttes).

Fyll ut feltet for informasjon om alder, kjønn og dato for registrering. Sjekklisten signeres av den personen som har stått for utfyllingen.

SJEKKLISTE FOR IDENTIFIKASJON AV ALVORLIG, KOMBINERT SYNS- OG
HØRSELSNEDSETTELSE HOS ELDRE

Navn:
Fødselsdato:
Sted:
Dato:
Kartlagt av:

SYN:

- S1 ☐ **Du blir ikke gjenkjent når du kommer uventet på besøk**
(han/hun har vansker med å gjenkjenne ansikter på avstand, f. eks. på tvers av rommet).
- S2 ☐ **Han/ hun har problemer med å lese avisen og se bildet på TV**
(sitter f. eks ofte svært nær TV skjermen).
- S3 ☐ **Han/ hun må ha hjelp for å finne igjen gjenstander som er mistet**
- S4 ☐ **Han/ hun har problemer å følge med tiden, fordi det er vanskelig å se urskiven**
- S5 ☐ **Han/ hun trenger ledsager eller er usikker ved ferdsel utendørs og/eller innendørs på ukjente steder**
(uten at dette skyldes gangbesvær eller annen reduksjon i fysisk funksjon).
- S6 ☐ **Han/hun har klaget på problemer vedrørende dårligere syn**
- S7 ☐ **Han/ hun har fått tildelt et eller flere hjelpemidler for nedsatt syn.**
(f.eks. lupe eller annen svaksynt optikk, ekstra belysning, hvit stokk, kassettpiller eller annet).

SUM SYN S1 – S6 Antall kryss for synsvansker

SSUM (Max 6)

HØRSEL:

- H1 ☐ **Han/hun hører ikke at du banker på eller ringer på døren.**
- H2 ☐ **Du må snakke spesielt høyt, tydelig og/eller langsomt for at han/hun skal oppfatte hva som blir sagt** (selv om det er stille rundt dere).
- H3 ☐ **Han/hun har vansker med å oppfatte hva du sier når det er støy i rommet.** (f.eks. lyd fra radio som står på, bråk fra støvsuger, trafikkstøy, etc.)
- H4 ☐ **Han/hun har vansker med å følge med i en samtale når det er flere personer tilstede**
- H5 ☐ **Han/hun har vansker med å oppfatte det som sies i radio/TV eller kassettspiller** (sitter f. eks. svært nær lydkilden og/eller foretrekker høy lydstyrke)
- H6 ☐ **Han/hun har klaget over problemer med dårligere hørsel**
- H7 ☐ **Han/ hun har fått tildelt et eller flere hjelpemidler for nedsatt hørsel** (f.eks. høreapparat, teleslynge, samtaleforsterker, lyssignal eller vibrator tilkoblet ringeklokke, telefon, dørklokke eller vekkerklokke).

SUM HØRSEL H1 – H6 Antall kryss for hørsel:

HSUM (Max 6)

Sum: Totalt antall kryss (SSUM+HSUM)

TSUM (Max 12)

Kategori:

- Unimodal synsnedsettelse ☐ Ja ☐ Nei
- Unimodal hørselsnedsettelse ☐ Ja ☐ Nei
- Kombinert syns- og hørselsnedsettelse ☐ Ja ☐ Nei

Hjelpemidler

- Tekniske hjelpemidler på synsområdet ☐ Ja ☐ Nei
- Tekniske hjelpemidler på hørselsområdet ☐ Ja ☐ Nei

Behov for henvisning

.....

DEL B

Etter at sjekklisterne er fylt ut skal følgende spørsmål besvares av personer som skåret en eller flere spørsmål for både syn og hørsel.

B1. PERSONENS EGEN VURDERING AV SYN OG HØRSEL.

Merk av for de alternativer som passer.

G1. Hvordan bedømmer du synet ditt sammenlignet med andre på din alder?

Ser godt	Ikke risk
Ser ikke så godt	RISK
Ser dårlig	RISK
Ser svært dårlig	RISK

G2. Hvordan bedømmer du hørselen din sammenlignet med andre på din alder?

Hører godt	Ikke risk
Hører ikke så godt	RISK
Hører dårlig	RISK
Hører svært dårlig	RISK

B2. OPPSUMMERING.

	Ikke risk	Risk
Vurdering av egen synsstatus	Ja/nei	Ja/nei
Vurdering av egen hørselsstatus	Ja/nei	Ja/nei

Personer som vurderer synet som ”dårlig” eller ”svært dårlig” og hørselen som ”ikke så god”, ”dårlig” eller ”svært dårlig”, skal anbefales videre henvisning til spesialisttjenester (medisinsk og funksjonelle utredning av syn og hørsel og kompetansenettverket for døvblinde).

Henvisning til spesialist :	Henvisning til hvem:	Dato
Øyelege/ØNH-lege		
Regionsenter for døvblinde		
Andre instanser		

Dato.....

NAVN:-----

Personens vurdering av egne syns- og hørselsvansker.

Ved besvarelsene av spørsmålene nedenfor skal du sette en ring rundt tallene til høyre for det svaralternativet personen velger. Deretter summeres tallene for hver modalitet og skrives i de respektive felter kalt SUMSYN og SUMHØRSEL.

Spørsmål om syn syn

V1. Kan du lese vanlig skrift i avisene?

Ja, det går greit	1
Det er av og til vanskelig	2
Det er svært vanskelig	3
Nei, jeg kan ikke lese	4

V2. Kan du lese vanlig skrift i aviser?

Ja, det går greit	1
Det er av og til vanskelig	2
Det er svært vanskelig	3
Nei, jeg kan ikke lese	4

V3. Ser du godt nok til å skrive (f. eks. skrive eget navnetrekk) ?

Ja, det går greit	1
Det er av og til vanskelig	2
Det er svært vanskelig	3
Nei, jeg kan ikke skrive	4

V4. Kan du lese teksting på TV eller filmer?

Ja, det går greit	1
Det er av og til vanskelig	2
Det er svært vanskelig	3
Nei, jeg kan ikke lese teksting	4

V5. Er det på grunn av synet vanskelig å gjenkjenne personer du tilfeldig møter på gaten eller som uventet kommer på besøk?

Nei	1
Vanligvis ikke	2
Ja, av og til	3
Ja, ofte/ jeg kan ikke visuelt gjenkjenne folk	4

V6. Opplever du i det daglige liv at du skumper bort i eller snubler i gjenstander, dørkarmer, møbler eller lignende?

Nei	1
Vanligvis ikke	2
Ja, av og til	3
Ja, ofte	4

V7. Er synet til hinder for å ta seg fram innendørs på ukjente steder?

Nei	1
Vanligvis ikke	2
Ja, av og til	3
Ja, ofte	4

V8. Skaper et evt. synsproblem vanskeligheter med å utføre daglige, praktiske gjøremål?

Nei	1
Vanligvis ikke	2
Ja, av og til	3
Ja, ofte	4

SUMSYN	
--------	--

Spørsmål om hørsel

H1. Har du noen ganger problemer med å forstå personer du snakker med?

Nei	1
Vanligvis ikke	2
Ja, av og til	3
Ja, ofte	4

H2. Synes du at personer du snakker med ofte snakker for lavt, for fort eller utydelig?

Nei	1
Vanligvis ikke	2
Ja, av og til	3
Ja, ofte	4

H3. Synes du det er vanskelig å oppfatte hva som blir sagt når det snakkes en annen dialekt enn den du er vant til?

Nei	1
Vanligvis ikke	2
Ja, av og til	3
Ja, ofte	4

H4. Er det vanskelig å oppfatte hva som blir sagt under en telefonsamtale?

Nei	1
Vanligvis ikke	2
Ja, av og til	3
Ja, ofte	4

H5. Er det vanskelig å oppfatte hva som blir sagt når det er mange tilstede, f. eks. når du er i selskap?

Nei	1
Vanligvis ikke	2
Ja, av og til	3
Ja, ofte	4

H6. Skaper hørselen problemer for deg i møte med nye mennesker?

Nei	1
Vanligvis ikke	2
Ja, av og til	3
Ja, ofte	4

SUMHØRSEL	
-----------	--

B4. OPPSUMMERING.

	Ikke risk	Risk
Vurdering av egen synsstatus	Ja/nei	Ja/nei
Vurdering av egen hørselsstatus	Ja/nei	Ja/nei
Sumskåre for rapporterte synsvansker (SUMSYN)	Ja/nei	Ja/nei
Sumskåre for rapporterte hørselsvansker (SUMHØRSEL)	Ja/nei	Ja/nei

Personer som vurderer synet som dårlig eller svært dårlig og hørselen som ikke så god, dårlig eller svært dårlig, skal anbefales videre henvisning til spesialisttjenester (medisinsk og funksjonelle utredning av syn og hørsel og kompetansenettverket for døvblinde).

Personer som rapporterer synsvansker utover en sumskåre på 13 (>13), og samtidig rapporterer hørselsvansker utover en sumskåre på 14 (>14), skal anbefales videre henvisning for utredning av spesialisttjenester (medisinsk og funksjonelle utredning av syn og hørsel og kompetansenettverket for døvblinde).

Henvisning til spesialist :	Hvem	Dato
Øyelege/ØNH-lege		
Regionsenter for døvblinde		
Andre instanser		